

Studentonderzoek met mensen binnen de Geesteswetenschappen: hoe doe je het goed?

Deze brochure is bedoeld voor studenten die een bachelor, master of research master opleiding volgen binnen de faculteit Geesteswetenschappen en die in het kader van de opleiding onderzoek doen met mensen. We bedoelen hiermee onderzoek waarbij je mensen taken laat uitvoeren (interventieonderzoek of taakonderzoek), interviewt, vragenlijsten voorlegt of observeert (observatieonderzoek). Dat heet ook wel mensgebonden onderzoek.

Moet ik mijn mensgebonden onderzoek laten toetsen door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie – Geesteswetenschappen (FETC-GW)?

NEE Als je een bachelor of eenjarig masterprogramma volgt, hoeft dat in principe niet. Je onderzoek is namelijk onderdeel van je leerproces en niet bedoeld om te publiceren. Wel moet je met je begeleider/docent heldere afspraken maken, waaruit duidelijk wordt dat je zorgvuldig te werk gaat, de deelnemers om toestemming vraagt en je data veilig opslaat (zie hieronder bij 'aandachtspunten').

- JA** Als een van de volgende voorwaarden van toepassing is:
- Je RMA omvat ook mensgebonden onderzoek: ga bij de docent/begeleider na of voor jouw RMA programma geldt dat je dit bij de FETC-GW moet laten toetsen;
 - Je doet mee aan een (gesubsidieerd) onderzoeksproject waarbij mensgebonden onderzoek wordt gedaan. Dit onderzoek moet sowieso al getoetst worden, ook het onderdeel dat je als student uitvoert;
 - Je onderzoeksresultaten (zullen) worden aangeboden aan een tijdschrift of anderszins buiten de onderwijscontext worden verspreid. Het is de bedoeling dat toetsing plaatsvindt vóór het uitvoeren van het onderzoek. Is pas later duidelijk dat de onderzoeksresultaten gepubliceerd zullen worden? Zorg er dan voor dat het onderzoek gezien is door de FETC-GW voordat je het instuurt voor publicatie.

Aandachtspunten bij het opzetten en uitvoeren van mensgebonden onderzoek

Als je een onderzoeksvraag hebt geformuleerd en je gaat bepalen hoe je het best aan je data kunt komen, moet je afwegen wat wel en niet haalbaar en wenselijk is in de dataverzameling. We zetten voor je op een rijtje wat belangrijke zaken zijn om aan te denken wat betreft de ethische aspecten van onderzoek.

- ① Het belangrijkste aandachtspunt is *vrijwillige en geïnformeerde deelname*: mensen (vanaf nu: 'deelnemers') moeten altijd toestemming (zogenoemde informed consent) geven voordat je aan het onderzoek kunt beginnen en de deelnemers moeten ook begrijpen waarvoor ze toestemming geven. Hoe pak je dat aan?
- a. Geef heldere informatie (lieft schriftelijk) en geef de mogelijkheid om vragen te stellen;

- b. Laat een informed-consentformulier (IC) ondertekenen waarop toestemming voor het onderzoek wordt gegeven en bewaar deze goed (een voorbeeld IC is via je docent beschikbaar);
- c. Een informed consent is geen vrijbrief voor het onderzoek: leg steeds duidelijk uit waarom je iets onderzoekt, hoe je gegevens bewaart en wat je met de gegevens gaat doen;
- d. Wat als informed consent door de aard van het onderzoek niet mogelijk is? Volg de gedragscode van jouw vakgebied en overleg eerst met je docent/begeleider. Heb je hierna toch nog vragen: raadpleeg dan de secretaris van de FETC-GW (fetc-gw@uu.nl).

- ② Specifieke aandachtspunten voor het werken met deelnemers:
- a. Bedenk hoeveel deelnemers je nodig hebt. Stelregel is 'zo weinig mogelijk als nodig en methodisch verantwoord is';
 - b. Wil je onderzoek doen onder kwetsbare personen, zoals kinderen, wilsonbekwame personen of mensen in bepaalde gevoelige posities (zoals asielzoekers), bedenk dan goed waarom dat nodig is, of je geen alternatief hebt en of jij als student dit onderzoek echt wel moet doen (en niet een meer ervaren onderzoeker). Overleg met je docent/begeleider en eventueel met de secretaris van de FETC-GW;
 - c. Bij wilsonbekwame en minderjarige deelnemers is het ook belangrijk (en zelfs wettelijk verplicht) om toestemming van anderen te krijgen, zoals ouders, een voogd, en de school waar je eventueel een onderzoek wilt doen.

- ③ Is je onderzoek acceptabel? Dit hangt van meer af dan toestemming alleen. De kennis die je denkt te verkrijgen door het onderzoek (het *belang* van het onderzoek) moet afgewogen worden tegen de *belasting* (hoeveel tijd en inspanning vraag ik van de deelnemers om mee te doen) en *risico's* (kunnen deelnemers kans lopen op lichamelijke, psychische, sociale of economische schade door mee te doen aan mijn onderzoek?). Een heel klein belang zal niet opwegen tegen een behoorlijke belasting (bijvoorbeeld iemand 10 uur laten deelnemen aan een interview) of aanzienlijke risico's. Realiseer je dat er altijd sprake is van belasting en risico's, hoe klein ze ook lijken. Het is dan ook noodzakelijk je te verdiepen in de mogelijke risico's die je deelnemers kunnen lopen en deze expliciet af te wegen.
- a. Kunnen deelnemers mogelijk schade oplopen? Waaruit bestaat deze? Hoe kan die voorkomen worden? NB je hebt de plicht als onderzoeker om schade te voorkomen;
 - b. Zijn er toevallsbevindingen mogelijk? Soms stuit je tijdens je onderzoek op gegevens waar je niet naar op zoek was, maar die wel belangrijk zijn voor deelnemers om te weten. Met name bij medisch onderzoek (bv. fMRI) is dat mogelijk. Bedenk of dat bij jou het geval kan zijn, en wat je dan doet;
 - c. Staat de belasting van het onderzoek in redelijke verhouding tot

het belang ervan? Hoe heb je dat afgewogen?

- 4 Datamanagement en privacy van gegevens: als mensen meewerken aan onderzoek, ben je volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) verplicht om zo zorgvuldig mogelijk om te gaan met de gegevens van die personen. Als je onderzoek doet, moet je je houden aan zogenoemde [GDPR regels](#). Laat dus geen audiobestanden op je telefoon staan, geen interviewtranscripties rondslingeren enz. Je kunt heel wat datamanagement van tevoren doordenken en regelen:
 - a. Zorg voor veilige opslag van je data tijdens en na je onderzoek en maak hierover afspraken met je docent/begeleider;
 - b. Maak aan de deelnemers duidelijk wat je met data gaat doen (hoe lang ga je het bewaren, is het gecodeerd of geanonimiseerd als je er een onderzoeksverslag van maakt, etc.);
 - c. Volg de GDPR regeling m.b.t. bewaren en vernietigen van persoonsgevoelige data en overleg met je docent/begeleider.
- 5 Andere kwesties waarmee je rekening moet houden:
 - a. Voor al het onderzoek geldt dat je allereerst zorgvuldig moet zijn en onderzoeksmethoden uit het vakgebied waarin je werkt goed hanteert. Als je gaat interviewen, maak je gebruik van handboeken 'hoe interview ik' en doe je dat niet uit de losse pols; als je taken oplegt, doe je dat volgens de normen die er binnen jouw vakgebied gelden;
 - b. Bedenk of deelnemers informatie krijgen over de resultaten van het onderzoek. Dit hoeft niet, maar sommige deelnemers zijn wel nieuwsgierig naar wat je ermee gedaan hebt. Beslis hier van tevoren over en houd je aan je afspraken;
 - c. Geef je een vergoeding voor de deelname aan je onderzoek? Binnen sommige onderzoeksgroepen is dit gebruikelijk, als bedankje. Let wel dat het geen lokkertje wordt: dat wil zeggen dat de beloning deelnemers niet moet verleiden om dingen te doen die ze anders niet zouden (willen) doen.

Richtlijnen

Hieronder staan links naar de meest relevante wet- en regelgeving. Op de website van de FETC-GW vind je meer informatie.

- [Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming \(AVG\) \(2018\)](#)
- [Wet Medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen \(WMO\)](#)

Gedragcodes

- [Nederlandse Gedragcode wetenschappelijke integriteit, 2018](#)
- [Gedragcode gebruik persoonsgegevens](#)

Disciplinaire codes

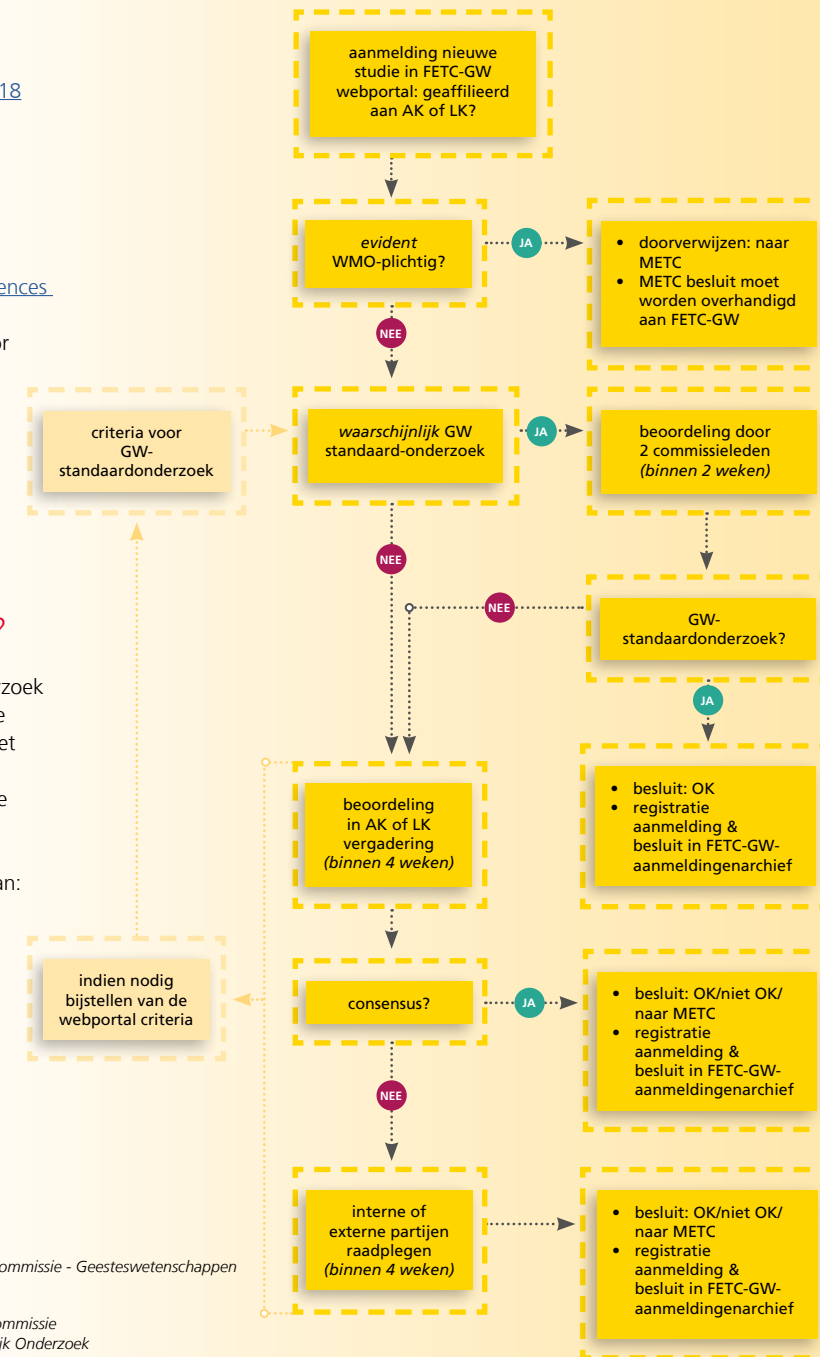
- [American Anthropological Association 2012](#)
- [Guidance Note for Researchers and Evaluators of Social Sciences and Humanities Research 2010](#)
- [Economic and Social Research Council \(ESRC\) Framework for research ethics](#)
- [Ethics Code American Psychological Association \(APA\)](#)
- [Gedragcode voor onderwijsonderzoekers \(VOR\) 2009](#)
- [New Brunswick Declaration on Research Ethics, Integrity and Governance](#)
- [Association of Internet Researchers](#)

Wat moet ik doen als ik wel toestemming van de FETC-GW nodig heb?

Voordat je met je onderzoek start en als het design van je onderzoek klaar is, ga je, na toestemming van je docent/begeleider, naar de webportal en vraag je toetsing voor je onderzoek aan. Let op: het is niet toegestaan om zonder toestemming van je begeleider je onderzoek aan te melden bij de FETC-GW en te beginnen met je onderzoek.

Je start je aanvraag voor toetsing door naar de webportal te gaan: uu.nl/fetc-gw. Het stroomschema maakt duidelijk welke stappen belangrijk zijn in het aanvraagproces en hoe lang het (maximaal) kan duren voordat er een besluit is genomen. Als je vragen hebt, kun je altijd contact opnemen met de secretaris van de commissie (fetc-gw@uu.nl).

Tot slot: Er is een [oefenportaal](#) voor studenten beschikbaar, dat je kan helpen keuzes te maken in de opzet van je onderzoek.

AK = Algemene Kamer
 FETC-GW = Facultaire Ethische Toetsingscommissie - Geesteswetenschappen
 GW = Geesteswetenschappen
 LK = Linguïstiek Kamer
 METC = Medisch Ethische Toetsingscommissie
 WMO = Wet Medisch wetenschappelijk Onderzoek